

LIETUVIŲ BENDRINĖS KALBOS RAIDĄ: EKOLINGVISTINIS POŽIŪRIS

Vaida Buivydienė

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius, Lietuva
El. paštas vaida.buivydienė@vgtu.lt

Įteikta 2012-01-14; priimta 2014-05-27

Bendrinų kalbų teorija neišvengiamai susijusi su kalbos norminimo politika ir ideologija. Kalbos ideologija apima vertę, patirtį ir įsitikinimus, susijusius su žmonių kalbos vartoseną ir diskursu, formuojamu instituciniu, nacionaliniu ir pasauliniu lygiais. Pastaraisiais dešimtmečiais užsienio lingvistai bendrinų kalbų raidos teorijas ir jų ideologijas sieja su ekolingvistiniu požiūriu į kalbos norminimo reiškinius.

Straipsnyje, remiantis Einaro Haugeno bendrinų kalbų raidos teorija ir ekolingvistikos teiginiais, apžvelgiami lietuvių bendrinės kalbos formavimosi etapai ir juos nulėmę veiksniai. Daroma išvada, kad lietuvių bendrinės kalbos raidos istorijoje galima įžvelgti labai ryškią politinių ir socialinių reiškinių įtaką. Lietuvių bendrinės kalbos raidos etapai greitai keitė vienas kitą, kai kurie net vyko greta ir tęsiasi iki šių dienų.

Reikšminiai žodžiai: ekolingvistika, bendrinė kalba, kodifikacija, bendrinų kalbų raidos etapai.

Įvadas

XX a. aštuntajame dešimtmetyje iš sociolingvistikos išsirutuliojo kalbos ekologijos teorija, vėliau išaugusi į savarankišką kalbotyros tyrimo metodologinę mokyklą – ekolingvistiką, kuri daug dėmesio skyrė kalbos aplinkos tyrimams, nykstančioms kalbos formoms ir kt. kalbos reiškiniams. Kalbos ekologija ėmė tirti įvairius kalbos aspektus ir lingvistinius kalbos normas reiškinius, susiejo kalbos ekologiją su kalbos mokymu ir socialiniu kontekstu, tyrimo duomenys imti sieti su konkrečia situacija, susijusia

su sociokultūriniais ir visuomeniniais kalbinės bendruomenės bruožais.

Šio straipsnio tikslas – apžvelgti lietuvių bendrinės kalbos raidą, taikant ekolingvistinį požiūrį į kalbos norminimo reiškinius ir remiantis Einaro Haugeno (1972) bendrinų kalbų raidos teorija.

Tyrimo objektas – lietuvių bendrinės kalbos raida.

Taikomi metodai – mokslinės literatūros analizė, lyginimas ir gretinimas.

Ekolingvistinis požiūris į kalbos reiškinius

Kalbos ekologijos, arba *ekolingvistikos*, terminas pirmą kartą buvo apibrėžtas 1972 m.¹ Termino kūrėjas, norvegų kilmės kalbininkas Einaras Haugenas, kalbos ekologiją aiškino „kaip mokslą apie bet kurios kalbos sąveiką su jos aplinka“ (Haugen 1972: 325). Ši apibrėžtis, pasak kalbininkų Clair Kramsch ir Sune'o Vorko Steffenseno (Kramsch, Steffensen 2008: 17), asocijuojasi su vokiečių biologo Ernsto Haeckelio (1866) ekologijos (gamtos mokslų) termino apibrėžtimi².

E. Haugenas kalbos ekologiją suvokė kaip požiūrį į lingvistiką arba jos tyrimo (angl. *dimension of linguistics*) būdą (Haugen 1972: 57). Pasak E. Haugeno (1972: 325), „tikroji kalbos aplinka yra visuomenė, kuri vartoja kalbą kaip vieną iš kodų“. Kalba egzistuoja tik jos vartotojų mintyse, o funkcionuoja tik susiedama šiuos vartotojus vienus su kitais ir su gamta (Haugen 1972: 325).

Nuo 1990 m. kalbos ekologija išsirutuliojo į savarankišką tyrimų sritį (Kramsch, Steffensen 2008; Creese, Martin 2008 ir kt.)³. Tačiau iki šiol kalbos ekologijos terminas vartojamas nevienareikšmiškai⁴. Yra aiškinančių kalbos ekologijos

prasmę ne metaforiškai (Edwards 2008: 15)⁵. Pavyzdžiui, Jamesas Edwardsas kritikuoja biologinį požiūrį į kalbą, nes „kalba nėra organiška“, todėl, jo nuomone, negalima kalbėti, pavyzdžiui, apie kalbos „mirtį“ (Edwards 2008: 16). Kalbama apie „naująją kalbos ekologiją“, kuriai rūpi kalbinės žmonių teisės (angl. *linguistic human rights*) (Muhlhausler 2002). Kalbininkė Nancy H. Hornberger (2002: 31) skiria tris kalbos ekologijos sampratos aspektus: kalbos evoliuciją (raidą), kalbos aplinką ir pavojus kalbai (angl. *language endangerment*).

Lietuvoje *kalbos ekologijos* terminas pirmą kartą buvo pavartotas 1998 m. Danguolės Mikulėnienės (2002: 53–54). Ji teigė, kad „kalbos planavimas verčia koreguoti kalbos kultūros sampratą ir plėsti ją iki kalbos ekologijos“ (Mikulėnienė 2002: 45). Taigi kalbos ekologijos samprata apima „ne tik kalbos reiškinių vertinimą įvairiais aspektais, bet ir nepageidaujamų kalbos reiškinių gradaciją (kuri akivaizdi jau KPP), kalbos taršos lygio nustatymą, griežtą stilių skyrimą ir kt.“ (Mikulėnienė 2002: 54)⁶.

kroekologija) prasme (Kramsch, Steffensen 2008: 17). Ar kalbos ekologija yra ekolingvistikos atšaka, ar labiau priklauso sociolingvistikai – vis dar nesutariama. Kalbos ekologija tiria, kaip kalbos sąveikauja viena su kita ir kur jos yra vartojamos, ir dažnai pasisako už nykstančių kalbų išsaugojimą, kaip kad ekologija pasisako už biologinių rūšių išsaugojimą (Bastardas–Boada 2002). Manoma, kad lingvistinės ir biologinės įvairovės panašumas atsirado susiejus ekologijos žinias su vietinių kalbų įvairove, kai tarp jų atsirado viena kuri dominuojanti kalba (Muhlhausler 2002). Kai kuriais atvejais kalbos ekologija laikoma ekolingvistikos atšaka, kurios galutinis tikslas – gyvybę užtikrinančių ekosistemų išsaugojimas, pasitelkiant kalbų įvairovę, tačiau ji laikoma ir sociolingvistikos atšaka, jei galutinis ir vienintelis tyrimo tikslas – pati kalbų įvairovė (Stibbe 2010).

⁵ Plg. E. Haugeno kalbos ekologijos sampratą, kurios tikslas – pabrėžti kalbų ir jas supančios aplinkos ryšius (1972).

⁶ Pasak Mikulėnienės, norint numatyti bendrinės kalbos raidą ir planingai veikti jos kitimą, būtina kaupti ir nagrinėti reiškinius, liekančius už tradicinės kalbos kultūros ribų (Mikulėnienė 2002: 54), todėl jie turi būti vertinami ne tik kokybiškai, bet ir kiekybiškai.

¹ Voegelin *et al.* (1967: 53) pateikia duomenų, kad terminas *kalbos ekologija* pirmą kartą buvo pavartotas dar anksčiau – 1967 m. *Ekolingvistikos* terminas pradėtas vartoti nuo 1973 m., apie tai rašė prancūzų kalbininkas Henris Gobardas (1996: 45).

² Plg.: „Tai visumos mokslas apie organizmų sąveikas su aplinka, kuri juos sieja, nuo kurios plačiąja prasme priklauso jų gyvavimo sąlygos.“ (Kramsch, Steffensen 2008: 17).

³ Kalbos ekologijos susiformavimui didelę įtaką padarė Halliday'aus plenarinis pranešimas, skaitytas IX Tarptautinės taikomosios lingvistikos asociacijos suvažiavime (Halliday 2001). 1995 m. vykusiame asociacijos suvažiavime jau buvo atskira ekolingvistikos sekcija, o 1996 m. prie asociacijos įkurta ir mokslinė komisija kalbos ekologijos klausimams nagrinėti (Kramsch, Steffensen 2008: 17).

⁴ Šiuo metu kalbos ekologija vyrauja daugelyje lingvistikos sričių, susijusių su daugiakalbe aplinka tiek psichologine (mikroekologija), tiek sociologine (ma-

1 lentelė. XX a. Vakarų Europos ir Lietuvos kalbotyros raidai įtakos turėjusių įvykių sugretinimas

	Užsienyje	Lietuvoje
XX a. pirmasis – antrasis dešimtmečiai	F. Saussure'o ir jo mokinių (Ch. Bally, A. Sechehaye) paskaitos; kalba nagrinėjama kaip sistema, o kalbos sąvoka skiriama į kalbėjimą (konkretų tarimą) ir kalbą (individų sąmonėje egzistuojančių santykių ir taisyklių visumą), idėjos apie visuomeninę kalbos funkciją, apie reikalingumą teoriškai ir praktiškai skirti dvi pagrindines kalbos tyrinėjimų kryptis (Ivič 1973: 129).	1901 m. Petro Kriaušaičio <i>Lietuviškos kalbos gramatika</i> . 1905 m. spaudos draudimo panaikinimas: 1906 m. lietuvių kalbos programa, 1909 m. lietuvių kalbos programa (Buivydienė 2013). Rašomosios kalbos (knygų kalbos) terminai. 1915 m. lietuvių kalbos programos (Buivydienė 2013).
XX a. trečiasis – ketvirtasis dešimtmečiai	Prahos lingvistinė mokykla: synchroninis požiūris į kalbos tyrinėjimą, šnekamosios ir rašomosios kalbos atskyrimas, kalbų tipologijos tyrimai (Ivič 1973: 142–144), bendrinės kalbos norminimo kriterijai.	„Gimtosios kalbos“ mokykla: A. Salio, P. Skardžiaus ir kt. darbai. Suformuluoti pirmieji norminimo principai ir kriterijai. Bendrinės kalbos termino sukūrimas.

Kalbos reiškiniams tirti ekolingvistinis aspektas taikytas Vaidos Buivydienės disertacijoje (Buivydienė 2013).

Bendrinės kalbos kodifikacija ir realizacija

Bendrinių (standartinių⁷) kalbų teorija neišvengiamai susijusi su kalbos norminimo politika ir ideologija. Jamesas ir Lesley Milroy'jai teigia, kad norminimo (standartizavimo) klausimus tiksliau yra vadinti ideologija, nes bendrinė kalba „yra labiau idėja, negu realybė“ (J. Milroy, L. Milroy 1999: 19). Pasak Adriano Blackledge'o (2008), kalbos ideologija apima vertę, patirtį ir įsitikinimus, susijusius su žmonių kalbos vartoseną ir diskursu, kuris formuoja vertę ir įsitikinimus valstybės, instituciniu, nacionaliniu ir pasauliniu lygiais. Todėl požiūris į kalbą ir įsitikinimai dažnai iš tikrųjų yra susiję ne su kalba, kalbos vartosenos praktika, o su politiniais dalykais. Kalbos ideologijos nuolat kinta, nes patiria socialinių reiškinių ir politikos įtaką.

Lietuvių bendrinės kalbos raidos istorijoje galima įžvelgti labai ryškią politinių ir sociali-

nių reiškinių įtaką – ypač sugretinus lietuvių ir Vakarų Europos kalbotyros kryptį raidą (žr. 1 lentelę).

Pasak Giedriaus Subačiaus (1998: 19), lietuvių kalba priklausytų „vėlyvojo tarmės pasirinkimo ir norminimo jau Romantizmo laikotarpiu bendrinių kalbų grupei“. Palyginti vėlyvą bendrinės lietuvių kalbos raidą nulėmė lietuviškosios spaudos draudimas bei kiti politiniai įvykiai ir visuomeninės aplinkybės, būdingos ne tik lietuvių bendrinės kalbos raidai. Dėl politinių aplinkybių lėtesnį tokių šalių bendrinių kalbų kūrimąsi lėmė tai, kad, pasak G. Subačiaus, „įtakingieji visuomenės sluoksniai labiau buvo linkę vartoti kitas gimtąsias (angl. *vernacular*) kalbas“ (Subačius 1998: 19).

XX a. pirmaisiais dešimtmečiais, kai Vakarų Europoje vyravo Ferdinando de Saussure'o ir jo mokinių struktūrinės lingvistikos idėjos, kad kalbą reikia nagrinėti kaip sistemą (Pupkis 2005: 49), Lietuvoje 1901 m. Petro Kriaušaičio (Jablonskio) *Lietuviškos kalbos gramatika* įtvirtino pasirinktąjį rašytinį normos variantą – atliko pagrindinį normos kodifikavimo darbą (Jablonskis [Petras Kriaušaitis] 1901), kurį Jonas Jablonskis buvo pradėjęs dirbti dar gyvendamas Mintaujoje (plačiau apie Mintaujos laikotarpį žr. Piročkinas 1977: 65–90; Čepaitienė 2010: 30–43).

Panaikinus lietuviškos spaudos draudimą buvo sudarytos sąlygos toliau plėtoti bendrinės lietuvių kalbos funkcijoms: buvo kuriamos pirmosios lietuviškos lietuvių kalbos programos, rašomi mokykliniai vadovėliai, jų recenzijos,

⁷ Šiame straipsnyje laikomasi lietuviškosios tradicijos vartoti terminą *bendrinė kalba*, nors cituojant angliškus šaltinius kai kur gali būti pavartotas terminas *standartinė kalba*, atspindintis ir kalbos standartizavimo procesą. Paminėtina, kad *standartinių kalbų* terminas vartojamas ir kai kurių lietuvių kalbininkų (plg. Subačius 2004).

diskutuojuama spaudoje, sukurtas *rašomosios kalbos* terminas⁸.

Trečiuoju–ketvirtuoju dešimtmečiais Vakarų Europoje F. De Saussure'o struktūrinės kalbotyros idėjas plėtojo kelios mokyklos, viena ryškiausių – Prahos mokykla. Prahos kalbininkai gana nuosekliai rėmėsi de Saussure'o mokyimo principais, juos išplėtojo ir sukūrė modernią kalbos teoriją, nustatė savitą kalbos aprašymo metodiką, kurioje svarbią vietą užima bendrinės kalbos teorija (Pupkis 2005: 49). Prahos lingvistinės mokyklos idėjomis rėmėsi lietuvių *Gimtosios kalbos* mokyklos atstovai, grįžę iš studijų užsienyje ir susipažinę su naujausiomis to laikotarpio kalbos tyrimo ir norminimo kryptimis. Todėl kalbos norminimo, bendrinės kalbos funkcijų plėtros darbas vyko remiantis aiškiau suformuluotais norminimo kriterijais (plg.: „Moderniosios kalbotyros, ypač Prahos lingvistinės mokyklos, veikiami kalbininkai ėmė vis labiau atsižvelgti į struktūrinę bei funkcinių kalbos pobūdį.“ Zinkevičius 1992: 267).

Taigi pirmaisiais XX a. dešimtmečiais lietuvių kalbininkams didžiausią įtaką darė de Saussure'o ir jo mokinių struktūrinės kalbotyros idėjos ir struktūrinis požiūris į kalbos reiškinius – tai rodo pirmieji Jablonskio darbai, o Nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu kalbininkai rėmėsi Vakarų Europos kalbininkų darbais – tai rodo *Gimtosios kalbos* mokyklos ideologinės sąsajos su Prahos lingvistine mokykla ir bendrinės kalbos idėjos. Grynumo ir taisyklingumo kriterijai, kuriais rėmėsi Jablonskis, ir toliau buvo svarbūs, tačiau norminimas buvo diferencijuotas, atsirado naujų vertinimo kriterijų, ne viskas griežtai taisoma (plačiau žr. Zinkevičius 1992: 267).

Bendrinės kalbos raidos teorijos

Bendrinė kalba, palyginti su kitomis kalbos atmainomis, yra labiausiai subendrinta

ir standartizuota (Pupkis 2005: 31)⁹. Nors šiuolaikinių bendrinių kalbų susiformavimo aplinkybės skirtingos (Haugen 1972; Kniūkšta 1985; Subačius 1998; J. Milroy, L. Milroy 1999; Subačius 2004; Pupkis 2005; Milroy 2007; Venckienė 2007; Buivydienė 2013), daugumai būdinga kodifikacija – tam tikrose gramatinėse, žodynuose, vadovėliuose, praktiniuose bendrinės kalbos vartojimo patarimuose ir žinynuose aprašytos bendrinės kalbos vartojimo taisyklės (Pupkis 2005: 32). Tai labiausiai skiria bendrines kalbas nuo įvairių kalbos atmainų ir atšakų (pavyzdžiui, tarmių, profesinės kalbos, sociolektų ir kt.).

Lietuvoje *bendrinės kalbos* terminas buvo pasiūlytas Prano Skardžiaus 1927 m. *Švietimo darbe* publikuotuose straipsniuose (Skardžius 1927 [1997: 30–85]). Skardžius išsamiai apibrėžė *bendrinę kalbą*, pabrėždamas jos turinį, formą ir funkcijas: „Tokia, kuri yra tapusi bendra visam kraštui, visai valstybei. Tą kalbą žmonės gali vartoti žodžiu ir raštu <...>. Bendrinė kalba mums bus ta, kuri yra visoj etnografinėj Lietuvoj pripažįstama, vartojama arba stengiamasi vartoti kaip visuotinė bendraujamoji priemonė“ (Skardžius 1927 [1997: 35]).

Skardžiaus pasiūlytas terminas pakeitė Jono Jablonskio, Kazimiero Būgos ir kitų gana plačiai vartotą *rašomosios kalbos* terminą (Pupkis 2005: 42). Tačiau apie 1950 m. *bendrinės kalbos* terminas buvo pakeistas terminu *literatūrinė kalba* (Piročkinas 1970: 25; Kniūkšta 1985: 34; Pupkis 2005: 42), o apie 1970 m. vėl buvo pradėtas vartoti terminas *bendrinė kalba*, nors kurį laiką dar konkuravo su terminu *literatūrinė kalba*¹⁰.

Būta nemažai bandymų apibrėžti lietuvių *bendrinės kalbos* terminą. Petras Jonikas *bendrinę kalbą* yra apibrėžęs kaip tokią, kuri „skiriama visos tautos kultūrinio bei civilizacinio gyvenimo reikalams“ (Jonikas 1972: 2). Taigi akcentuojama bendrinės kalbos funkcija ir pa-

⁹ Apie kalbos atmainų skiriamuosius požymius plačiau skaityti (Pupkis 2005: 16).

¹⁰ *Bendrinės kalbos* ir *literatūrinės kalbos* terminai, jų santykis ir vartojimo paplitimo istorija išsamiai aptarta Skardžiaus straipsnyje (Skardžius 1971 [1997: 606–609]).

⁸ XX a. pr. vartotas *rašomosios kalbos* terminas patvirtina Milroy'jų teiginį, kad daug lengviau sunorminti rašomąją kalbą, be to, Milroy'jai teigia, kad sakinės kalbos iš viso neįmanoma standartizuoti (J. Milroy, L. Milroy 1999: 19).

skirtis, nulemianti bendrinės kalbos struktūrą bei kalbinių priemonių pasirinkimą ir skirianti nuo tarmių (Jonikas 1972: 2). Aleksas Girdenis *bendrinę kalbą* apibrėžė kaip „tautos viešojo gyvenimo“ kalbą (Girdenis 1973: 45) – iškeliamą vartojimo sritis.

Kalbotyros terminų žodyne (Gaivenis, Keinys 1990: 37) *bendrinė kalba* aiškinama pagal turimas formas: „nacionalinė rašomąją ir šnekamąją formas turinti literatūrinė kalba“; literatūrinė kalba – tai „pavyzdinė, sunorminta, standartinė nacijos ar tautos kalba“ (Gaivenis, Keinys 1990: 119). *Literatūrinės kalbos* apibrėžtyje atsiranda norminimo ir standartinės kalbos sąvokos, bet pabrėžiamas ir bendrumas visai tautai, o apibrėžiant *bendrinę kalbą* iškeliamos tik jos turimos formos – rašomoji ir šnekamoji, neišvengiama kito termino – *literatūrinė kalba*.

Oxford Concise Dictionary of Linguistics (Mattheus 1993: 352) „standartas“ apibrėžiamas kaip išmoktas ir taisyklingas (angl. *Correct*) kalbos variantas, vartojamas bendruomenės ar bendruomenių, kuriose vartojami ir kiti variantai, pavyzdžiui, vietinės tarmės (angl. *Regional dialects*), kreolų anglų kalba ir pan.; standartizavimas apibrėžiamas kaip dažniausiai iš anksto apgalvotas (angl. *Deliberate*) procesas, kuriuo nustatomos kalbos normos (angl. *Standard form of language are established*) (Mattheus 1993: 352). Tačiau, pavyzdžiui, angliškame iš vokiečių kalbos išverstame Hadumodo Bussmano *Routledge Dictionary of Language and Linguistics* žodyne nei *standarto*, nei *standartizacijos* terminai neteikiami, aiškinama tik *bendrinės kalbos* (angl. *Standard language*) samprata: nuo 1970 m. šis terminas įprastai buvo vartojamas apibrėžti istoriškai įteisintai sakytinei ir rašytinei vidurinės ir aukštesniosios socialinės klasės kalbos formai. Šia prasme terminas vartojamas kaip „aukštesniojo varianto“ (angl. *High variety*) sinonimas. Kadangi bendrinė kalba funkcionuoja kaip komunikacijos priemonė, ji yra norminimo (ypač gramatikos, tarties ir rašybos) objektas (angl. *It is subject to extensive normalization*), kuris kontroliuojamas ir perduodamas visuomenei per žiniasklaidą ir kitas institucijas, ypač švietimo sistemą (Bussman 1996: 424).

Rita Miliūnaitė (2009: 17) atskleidžia dvejopą bendrinės kalbos prigimtį: „Ji plėtojasi kaip savarankiška tautinės kalbos atmaina ir yra sąmoningai kuriama ir reguliuojama“. Taigi bendrinė kalba ne tik natūraliai kuriama jos vartotojų, yra bendra ir suprantama visiems šia kalba kalbantiems žmonėms, turi sakytinę ir rašytinę formas, atlieka pagrindines komunikacijos funkcijas viešojoje vartosenoje, bet kartu yra tikslingai norminama, taikant įvairius norminimo principus ir kriterijus.

Skiriami keturi 1972 m. Haugeno pasiūlyti bendrinės kalbos raidos etapai: 1) atranka (pasirenkamas bendrinės kalbos pagrindas); 2) kodifikacija (raštu fiksuojamos bendrinės kalbos normos); 3) funkcijų plėtra (bendrinė kalba apima įvairias viešojo gyvenimo sritis pagal kalbinės bendruomenės poreikius); 4) pripažinimas (sunormintoji kalbos atmaina kalbinės bendruomenės pripažįstama kaip prestižinė ir visuotinai palaikoma) (Haugen 1972: 107; Subačius 2004: 104–107; Miliūnaitė 2009: 18, 2010: 234; Venckienė 2007: 22–23). Tačiau svarbu, kad Haugenas savo schemą pristato išskirdamas, jo nuomone, du svarbiausius standartizavimo procesus: socialinius ir lingvistinius. Todėl scheme etapai pateikiami matricos forma, o ne pakopomis (žr. 2 lentelę).

Pasak E. Haugeno, pirmasis vykstantis socialinis procesas – varianto pasirinkimas iš esamų tarmių. Dažniausiai pasirenkama vyraujančios socialinės grupės tarmė. Kai variantas pasirinktas, jis turi būti priimtas kitų kalbinės bendruomenės narių. Socialinius ir lingvistinius procesus galima palyginti su ekolingvistų apibrėžiamomis mikro- ir makroaplinkomis,

2 lentelė. E. Haugeno schema (pagal Haugen 1972: 252)

	Forma (angl. <i>Form</i>)	Funkcija (angl. <i>Function</i>)
Visuomenė (angl. <i>Society</i>)	Pasirinkimas (angl. <i>Selection</i>)	Priėmimas (angl. <i>Acceptance</i>)
Kalba (angl. <i>Language</i>)	Kodifikavimas (angl. <i>Codification</i>)	Tobulinimas (angl. <i>Elaboration</i>)

darančiomis įtaką ne tik bendrinių kalbų formavimui (-si), bet ir konkretiems vadovėliams.

Lingvistiniai procesai yra susiję su kalba, jos forma (angl. *Corpus of the language*, pasak Lodge'o 1993: 25). Haugenas skiria funkcijų plėtrą (tobulinimą) ir kodifikaciją. Kai tarmė turi tenkinti išsivysčiusios visuomenės poreikius, reikia susikurti papildomų kalbinių įrankių: rašytiniuose dokumentuose tinkamą vartoti rašytinę formą, sintaksinę struktūrą, visus viešojo gyvenimo poreikius tenkinantį žodyną ir kt. Buvusi tarmė turi funkcionuoti jau kaip bendrinė kalba. Tam reikalingas kodifikacija – gramatikos aprašas (angl. *Legislation*), kur būtų aprašyta, kurios gramatikos, sintaksės ir leksikos formos yra taisyklingos (Haugen 1972: 253).

Ši E. Haugeno teorija buvo ne kartą plačiai aptarta, papildyta ir įvairiai interpretuota užsienio kalbininkų (Leith 1983; J. Milroy, L. Milroy 1999; Lodge 1993 ir kt.) (žr. 3 lentelę).

E. Haugeno teorija lietuvių bendrinės kalbos istorijos kontekste aptarta G. Subačiaus (1998, 2004) ir R. Miliūnaitės (2009, 2010) darbuose, taikyta Jurgitos Venckienės (2007) ir V. Buivydienės disertacijose.

E. Haugeno aspektus Dickas Leithas ir Jamesas ir Lesley Milroy'jai pavadino etapais (angl. *stages*) ir kai kuriuos etapus sukeitė vietomis (žr. 3 lentelę). D. Leithas ir Milroy'jai kodifikavimo etapą nurodo kaip paskutinį ir vėliausią, o normos priėmimas vyksta anksčiau – antruoju etapu. Milroy'jai šiuos etapus vadina ne bendrinės kalbos raidos etapais, o standartinių kalbų standartinio įdiegimo etapais – taigi kalbama

apie įdiegimo laiką ir jo etapus: „Mes manome, kad šiuos etapus (angl. *stages*) reikėtų vadinti normos (angl. *standard*) įdiegimo (angl. *implementation*) etapais, o ne norminimo aspektais“ (J. Milroy, L. Milroy 1999: 23).

Mažiausiai nuo Haugeno teorijos nutolo Anthony'is R. Lodge'as, kuris tik paskutinius du Haugeno aspektus sukeitė vietomis ir pavadino ne aspektais, o fazėmis ir procesais. Milroy'jai (1999: 23) dar pabrėžė priežiūros (angl. *Maintenance* – „palaikymo“) etapą, kuris prasideda iš karto, kai tik pasirinktas variantas yra priimamas, ir tęsiasi visada, niekada nesibaigia. Funkcijų tobulinimo etape bendrinė kalba tampa prestižine, plačiai vartojama visose srityse (oficialiuosiuose dokumentuose, švietimo sistemoje ir kt.). Kodifikacija skatina preskriptyvizmą, nes tuo etapu kalbos vartotojai labiau pasitiki kodifikacijos darbais, o ne natūralia vartoseną (J. Milroy, L. Milroy 1999: 23).

Remiantis šiomis bendrinių (standartinių) kalbų raidos teorijomis, galima teigti, kad XIX a. pab. – XX a. pr. vyko lietuvių bendrinės kalbos įdiegimo procesas. XIX a. pab. išryškėjo vakarų aukštaičių kauniškių tarmės pagrindu pasirinktas bendrinės kalbos variantas. Tam didelę įtaką padarė XIX a. antrosios pusės laikraščiai *Aušra* (1883–1886) ir *Varpas* (1889–1905). Pasak Zigmo Zinkevičiaus, „nepaisant terminų įvairovės, visokių nevienodumų ir nepakankamo kalbinio apdoravimo, „Aušra“ nulėmė mūsų dabartinės bendrinės kalbos susidarymą. Iš esmės davė jam pradžią“ (Zinkevičius 1992: 97). Svarbus buvo ir laikraščio *Varpas* vaidmuo,

3 lentelė. Bendrinės kalbos raidos laikotarpiai (pagal Buivydienė 2013)

E. Haugeno (1972) kalbos standartizavimo aspektai	D. Leitho (1983) kalbos standartizavimo etapai	Milroy'jų (1999) standartinės kalbos atsiradimo etapai	A. R. Lodge'o (1993) kalbos standartizavimo procesai
Normos pasirinkimas (angl. <i>Selection of norm</i>)	Pasirinkimas (angl. <i>Selection</i>)	Pasirinktas variantas (angl. <i>Selected variety</i>)	Normos pasirinkimas (angl. <i>Selection of norms</i>)
Normos kodifikavimas (angl. <i>Codification of form</i>)	Priėmimas (angl. <i>Acceptance</i>)	Priimtas variantas* (angl. <i>Accepted variety</i>)	Funkcijų tobulinimas (angl. <i>Elaboration of function</i>)
Funkcijų tobulinimas (angl. <i>Elaboration of function</i>)	Tobulinimas (angl. <i>Elaboration</i>)	Funkcijos tobulinimas (angl. <i>Elaboration of function</i>)	Kodifikavimas (angl. <i>Codification</i>)
Bendruomenės priėmimas (angl. <i>Acceptance by the community</i>)	Kodifikavimas (angl. <i>Codification</i>)	Kodifikavimas (angl. <i>Codification</i>)	Priėmimas (angl. <i>Acceptance</i>)

* Nuo šio etapo prasideda ir nuolat tęsiasi, pasak Milroy'jų, normų priežiūros etapas (J. Milroy, L. Milroy 1999: 23).

kuriant bendrinę kalbą – tarmės pasirinkimas jau nebekėlė sunkumų, tai buvo jau išspręsta *Aušros* bendradarbių, todėl *Varpo* redaktoriai ir kiti autoriai galėjo daugiau dėmesio skirti kalbos norminimui ir jos kultūrai (plačiau žr. Zinkevičius 1992: 98). Be to, beveik nuo pat *Varpo* leidimo pradžios laikraščiu daug padėjo Jablonskis – pats redagavo kai kuriuos straipsnius, konsultavo redaktorių (apie Jablonskio bendradarbiavimą *Varpe* plačiau žr. Čepaitienė 2010: 30–43).

XIX a. pab. – XX a. pr. jau buvo lietuvių bendrinės kalbos variantas, kuris teoriškai galėjo tenkinti visos lietuvių tautos bendravimo ir kultūrinio gyvenimo poreikius. XX a. pirmoje pusėje pasirinktas variantas plačiai paplito socialine ir geografinė prasme visoje Lietuvoje. Bendrinės kalbos variantas buvo priimtas, prasidėjo kodifikacijos ir funkcijų plėtros etapai, kurie lietuvių bendrinės kalbos atveju vyko beveik kartu (tokio atvejo galimybę patvirtina ir Milroy'jai, kurie teigia, kad šie hipotetiniai etapai nebūtinai turi vykti vienas po kito (J. Milroy, L. Milroy 1999: 23)).

Lietuvių bendrinės kalbos pagrindinę normų kodifikacijos funkciją 1901 m. atliko Petro Kriaušaičio *Lietuviškos kalbos gramatika* (Jablonskis [Petras Kriaušaitis] 1901). Toliau reikėjo įtvirtinti ir sunorminti bendrinės kalbos vartoseną viešojoje erdvėje, o vienas iš svarbių būdų įtvirtinti normą – ją diegti ir prižiūrėti nuo pat pirmųjų mokymo metų mokykloje.

Nuo XX a. pr. prasidėjo bendrinės kalbos norminimo – funkcijų tobulinimo darbas, kuris ypač sustiprėjo nuo 1918 m., Lietuvai tapus nepriklausoma valstybe (bendrinė kalba ėmė funkcionuoti ir valstybės, ir administraciniame gyvenime, spaudoje, mokyklose) – įžengė į ketvirtąjį Haugeno aprašytą bendrinės kalbos formavimosi etapą, kai sunorminta kalbos atmaina visuomenės visuotinai pripažįstama ir palaikoma¹¹. Lietuvių bendrinės kalbos istorijos atveju tinka Milroy'jų prie E. Haugeno schemos

pridėtas dar vienas – priežiūros laikotarpis, pradedantis labai anksti, todėl apimantis funkcijų tobulinimo ir kodifikavimo etapus¹². Tai nesibaigiantis laikotarpis (J. Milroy, L. Milroy 1999: 22). Šią mintį papildė A. R. Lodge'o teiginys, kuris Haugeno teoriją pritaikė tirdamas prancūzų kalbos istoriją, kad kalbos normų standartizavimas yra nesibaigiantis procesas, nes, norint išlaikyti įtvirtintą kalbos variantą, vyksta nuolatinė kova (Lodge 1993: 27). Lodge'as (1993: 27) taip pat kalba apie priežiūros etapą (angl. *Maintenance of the standard*). Milroy'jų nuomone, visiškas galutinis kalbos sunorminimas yra neįmanomas – visiškai sunorminta gali būti tik mirusi kalba (J. Milroy, L. Milroy 1999: 19).

Bendrinės kalbos raidos laikotarpis, kai nuo tarmės buvo pereita iki bendrinės kalbos, apima ir formą, ir atliekamas funkcijas (plg. lietuvių bendrinės kalbos apibrėžtis, kurių vienos orientuotos į atliekamas funkcijas, kitos – į formą). Kaip minėta, tai sociolingvistinis požiūris į kalbos raidą, nes normos pasirinkimo ir bendruomenės priėmimo etapai susiję ne tiesiogiai su kalba, o su visuomene, jos pasirinkimu ir požiūriu; normos kodifikavimo ir funkcijų tobulinimo etapai siejami su kalba ir jos forma.

4 lentelėje pateikiami lietuvių bendrinės kalbos įdiegimo etapai. Galima teigti, kad normos įtvirtinimo ir sklaidos (funkcijų tobulinimo) etapai vyko greta. Nuo pat normos kodifikavimo įtvirtinimo – Kriaušaičio gramatikos pasirodymo 1901 m. prasidėjo priežiūros laikotarpis, kuris tęsiasi iki šių dienų.

Taigi lietuvių bendrinės kalbos formavimosi etapai greitai keitė vienas kitą, todėl labai sudėtinga tiksliai nustatyti jų ribas (žr. 4 lentelę). Pasirinkta forma, kaip minėta, buvo XIX a. pab., tai rodo laikraščių *Aušra* ir *Varpas* kūrėjų ir bendradarbių pastangos (Zinkevičius 1993: 102). Pasirinktą variantą galutinai įtvir-

¹¹ R. Miliūnaitė teigia, kad „dabartinę lietuvių kalbos būklę galima tapatinti su trečiojo raidos etapo pabaiga arba su perėjimu į ketvirtąjį etapą, t. y. su jo pradžia“ (Miliūnaitė 2009: 18).

¹² Funkcijų plėtra vyksta (plg. Haugen 1972), kai bendrinė kalba pamažu apima įvairias viešojo gyvenimo sritis. Tarmė turi gebėti tenkinti visus visuomeninio gyvenimo poreikius, reikia susikurti naujų kalbinių įrankių (rašytinę formą, sintaksę, tinkančią, pavyzdžiui, dokumentams, žodyną ir t. t.). Tam reikalinga kodifikacija – formos dalykai.

4 lentelė. Lietuvių bendrinės kalbos raidos laikotarpiai

Normos pasirinkimas	XIX a. pab. – XX a. pr.: vakarų aukštaičių kauniškių tarmės pasirinkimas bendrinės kalbos pagrindu (laikraštis „Aušra“, 1883).	PRIEŽIŪRA
Normos kodifikavimas	1901 m. Petro Kriaušaičio <i>Lietuviškos kalbos gramatika</i> .	
Normos įtvirtinimas	Įvairūs straipsniai, norminamieji kalbos darbai. Lietuvių kalbos mokymo programos (1906; 1909). Nuo 1918 m. bendrinė lietuvių kalba vartojama visose viešosiose srityse: mokykloje, teatre, administraciniuose reikaluose ir kt. Naujos lietuvių kalbos mokymo programos (1919; 1939), lietuvių kalbos vadovėliai ir gramatikos, sukuriami norminimo teorija. Dauguma visuomenės narių pripažįsta ir remia pasirinktą bendrinės kalbos normos variantą (Buivydienė 2013).	
Sklaida (funkcijų tobulinimas)		

tino 1901 m. Kriaušaičio gramatika, kuria iki pat 1922 m. rėmėsi mokyklinių gramatikų ir vadovėlių autoriai. Kriaušaičio gramatika ir jos pagrindu parašyti mokykliniai vadovėliai tuo laiku atliko ir normos kodifikavimo, ir sklaidos (funkcijų tobulinimo) funkcijas, nes nuo pradžios mokyklos mokė bendrinės kalbos. Funkcijų tobulinimo ir bendruomenės priėmimo etapai iš dalies sutapo su Nepriklausomybės paskelbimu, nes tuo metu labai aktyviai buvo dirbamas ir lietuvių bendrinės kalbos norminimo darbas, bendrinė kalba sparčiai plito viešojoje vartosenoje (plg.: Zinkevičius (1993: 279) 1918–1940 m. laikotarpį apibūdina kaip bendrinės rašomosios kalbos normų kodifikacijos ir stabilizacijos etapą).

Pasirinkus bendrinės kalbos formą, vis dar reikėjo tvarkyti visas kalbos sritis: XX a. pr. reikėjo suvienodinti įvairuojančią rašybą, gryninti, norminti, turtinti leksiką ir sintaksę, kurti naujus terminus, nustatyti pastovesnes kalbos normas, suformuluoti kalbos norminimo kriterijus. Tuo metu buvo suprata, kad bendrinės kalbos normų sisteminimas, nustatymas ir diegimas į vartoseną – sudėtingas procesas. Taigi XX a. pr. buvo pradėtas nuoseklus praktinis dabartinių normų nustatymo ir įtvirtinimo darbas. Šį darbą dar XIX a. pab. pradėjo ir toliau tęsė Jonas Jablonskis, Kazimieras Būga, vėliau Juozas Balčikonis, Antanas Salys, Pranas Skardžius ir kiti kalbininkai.

Sukūrus Nepriklausomos Lietuvos valstybę, reikėjo plėsti bendrinės (rašomosios ir šneka-mosios) kalbos vartojimo sritis ir funkcijas, vis dar rūpintis, pasak Zinkevičiaus, „kalbos kodifikacija ir stabilizacija“ (Zinkevičius 1993: 279).

Nuo XX a. ketvirtojo dešimtmečio, kai norminamoji veikla pasidarė organizuotesnė ir jos ėmėsi Lietuvių kalbos draugija, imta aktyviau svarstyti ir teorinius bendrinės kalbos norminimo klausimus (Miliūnaitė 2003: 13). Jau tada kalbininkai Petras Jonikas, Pranas Skardžius, Antanas Salys, Leonardas Dambrauskas ir kiti *Gimtosios kalbos* bendradarbiai bandė spręsti svarbiausią teorinį bendrinės kalbos klausimą: kuo remiantis turi būti atrenkamos, nustatomos bendrinės kalbos normos, kokiais teoriniais principais ir kriterijais reikia vadovautis kalbos praktikoje (Skardžius 1927 [1997]); Jonikas 1972; Miliūnaitė 2003: 13; Pupkis 2005: 163).

Kodifikuotą ir stabilų bendrinės kalbos normų ypač reikėjo Lietuvos mokykloms, kurių vis gausėjo ir kuriose gimtąja kalba imta mokyti visų dalykų. Be stabilesnių rašybos, tarties, gramatikos normų nebuvo įmanomas sėkmingesnis ne tik švietimo, bet ir mokslo, administracijos ir apskritai kultūros darbas (plačiau žr. Zinkevičius 1993: 279).

Galima teigti, kad XIX a. pab. – XX a. pr. prasidėjęs lietuvių bendrinės kalbos formavimosi procesas tęsiasi iki šiol – vyksta nuolatinis bendrinės kalbos priežiūros procesas (plg. 4 lentelę), nuolatinė kova tarp normos ir variantų.

Išvados

1. XX a. aštuntajame dešimtmetyje iš sociolingvistikos išsirutuliojusi kalbos ekologijos teorija, vėliau išaugusi į savarankišką kalbotyros tyrimo metodologinę mokyklą – ekolingvistiką, ėmė tirti įvairius kalbos aspektus ir lingvistinius kalbos normos reiškinius, susiejo kalbos ekologiją su kalbos mokymu ir socialiniu kontekstu.
2. Nors šiuolaikinių bendrinių kalbų susiformavimo aplinkybės skirtingos, daugumai būdinga kodifikacija – tam tikrose gramatikose, žodynuose, vadovėliuose, praktiniuose bendrinės kalbos vartojimo patarimuose ir žinynuose aprašytos bendrinės kalbos vartojimo taisyklės. Tai labiausiai skiria bendrines kalbas nuo įvairių kalbos atmainų ir atšakų.
3. Remiantis bendrinių (standartinių) kalbų raidos teorijomis galima teigti, kad lietuvių bendrinės kalbos įdiegimo procesas vyko XIX a. pab. – XX a. pr.
4. XX a. pirmojoje pusėje pasirinktas variantas plačiai paplito visoje Lietuvoje socialine ir geografine prasme. Bendrinės kalbos variantas buvo priimtas, prasidėjo kodifikacijos ir funkcijų plėtros etapai, kurie lietuvių bendrinės kalbos atveju vyko beveik kartu.
5. Funkcijų tobulinimo ir bendruomenės priėmimo etapai iš dalies sutapo su Nepriklausomybės paskelbimu, nes tuo metu labai aktyviai buvo dirbamas ir lietuvių bendrinės kalbos norminimo darbas, bendrinė kalba sparčiai paplito viešojoje vartosenoje.

Literatūra

Blackledge, A. 2008. Language ecology and language ideology, in *Encyclopedia of language and education: ecology of language*, vol. 9. 2nd ed. New York: Springer Science Business Media, LLC. http://dx.doi.org/10.1007/978-0-387-30424-3_219

Buivydienė, V. 2013. *XX a. pirmosios pusės pradžios mokyklų gimtosios kalbos vadovėlių turinio ir kalbos norminimo bruožai*: daktaro disertacija. Lietuvių kalbos institutas, Vilnius, Lietuva.

Bussman, H. 1996. *Routledge dictionary of language and linguistics*. London, New York: Routledge.

Čepaitienė, G. 2010. Jonas Jablonskis – varpininkas (Mintauja, ėjimas į *Varpą*), *Kalbos kultūra* 83: 30–43.

Creese, A.; Martin, P. 2008. Introduction to volume 9: ecology of language, in *Encyclopedia of language and education: ecology of language*, vol. 9. 2nd ed. New York: Springer Science Business Media, LLC.

Edwards, J. 2008. The ecology of language: insight and illusion, in N. H. Hornberger (Ed.). *Encyclopedia of language and education: ecology of language*, vol. 9. 2nd ed. New York: Springer Science Business Media, LLC. http://dx.doi.org/10.1007/978-0-387-30424-3_218

Gaivenis, K.; Keinys, St. 1990. *Kalbotyros terminų žodynas*. Kaunas: Šviesa.

Girdenis, A. 1973. Bendrinė kalba, *Mūsų kalba* 3: 43–45.

Gobard, H. 1996. *L'Aliénation linguistique: analyse tétraglossique*. Paris: Flammaron.

Halliday, M. A. K. 2001. New ways of meaning: the challenge to applied linguistics. A. Fill and P. Muhlhauser (Eds.). *The ecolinguistics reader: language, ecology and environment*. London: Continuum, 175–202.

Haugen, E. 1972. *The ecology of language: essays by Einar Haugen*. Selected by Anwar S. Dil. California: Stanford University Press.

Hornberger, N. H. 2002. Continua of biliteracy, in N. H. Hornberger (Ed.). *Continua of biliteracy: an ecological framework for educational policy, research, and practice in multilingual settings*. London: Printed and bound in Great Britain by the Cromwell Press Ltd, 3–34.

Ivič, M. 1973. *Lingvistikos kryptys*. Vilnius: Mintis.

Jablonskis, J. [Petras Kriaušaitis] 1901. *Lietviškos kalbos gramatika*. Tilžė: spaudinta pas Otto v. Mauderode.

Jonikas, P. 1972. *Lietuvių bendrinės rašomosios kalbos kūrimasis antrojoje XIX a. pusėje*. Čikaga: Pedagoginis lituanistikos institutas.

Kniūkšta, P. 1985. Pirmiausia literatūrinė kalba, po to bendrinė, *Kalbos kultūra* 49: 33–62.

Kramsch, C.; Steffensen S. V. 2008. Ecological perspectives on language acquisition and socialization, in *Encyclopedia of language and education: language*

- socialization, vol. 8. 2nd ed. New York: Springer Science Business Media, LLC. http://dx.doi.org/10.1007/978-0-387-30424-3_194
- Leith, D. 1983. *A social history of English*. London, New York: Routledge.
- Lodge, R. A. 1993. *French: from dialect to standard*. London, New York: Routledge. <http://dx.doi.org/10.4324/9780203319994>
- Mattheus, P. H. 1993. *Oxford concise dictionary of linguistics*. Oxford: Oxford University Press.
- Mikulėnienė, D. 2002. Kalbos kultūra ir kalbos ekologija, iš *Bendrinės kalbos ribos*: teminis tezių rinkinys ir 10-osios Jono Jablonskio konferencijos pranešimų tezės, 2002 m. spalio 3 d., Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 53–54.
- Miliūnaitė, R. 2003. *Lietuvių kalbos gramatikos norminimo pagrindai*. Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla.
- Miliūnaitė, R. 2009. *Dabartinės lietuvių kalbos vartosenos variantai*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Miliūnaitė, R. 2010. Kalbos prestižas ir jo planavimas, *Kalbos kultūra* 83: 231–256.
- Milroy, J. 2007. The ideology of standard language, in C. Llamas, L. Mullany, P. Stocwell (Eds.). *The Routledge companion to sociolinguistics*. London, New York: Routledge.
- Milroy, J.; Milroy, L. 1999. *The authority of language: investigating standard English*. 3rd ed. London, New York: Routledge.
- Muhlhausler, P. 2002. Language planning and language ecology, *Current Issues in Language Planning* 1(3): 306–307. <http://dx.doi.org/10.1080/14664200008668011>
- Piročkinas, A. 1970. *Jono Jablonskio leksiniai taisyimai*. Kaunas: Šviesa.
- Piročkinas, A. 1977. *Prie bendrinės kalbos ištakų: J. Jablonskio gyvenimas ir darbai 1860–1904*. Vilnius: Mokslo.
- Pupkis, A. 2005. *Kalbos kultūros studijos*. Vilnius: Gimtasis žodis.
- Skardžius, P. 1927 [1997]. Bendrinė kalba ir jos vartojimas, *Švietimo darbas* 4: 337–350.
- Skardžius P. 1971 [1997]: Bendrinė ir literatūrinė kalba, *Draugas* 202(35), iš *Rinktiniai raštai 2: bendrinės kalbos dalykai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 606–609.
- Subačius, G. 1998. Žemaičių bendrinės kalbos idėjos. XIX amžiaus pradžia. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Subačius, G. 2004. Standartinių (bendrinių) kalbų istorijos, *Metmenys* 84: 97–115.
- Stibbe, A. 2010. Ecolinguistics and globalization, in *The Blackwell handbook of language and globalisation*. London: Blackwell. <http://dx.doi.org/10.1002/9781444324068.ch18>
- Venckienė, J. 2007. *Lietuvių bendrinės kalbos pradžia: idėjos ir jų sklaida (1883–1901)*: daktaro disertacija. Lietuvių kalbos institutas, Vilnius, Lietuva.
- Voegelin, C. F.; Voegelin, F. M.; Noel, W. S. J. 1967. The language situation in Arizona as part of the Southwest culture area, in D. Hymes and W. E. Bittle (Eds.). *Studies in Southwestern Ethnolinguistics: meaning and history in the languages of the American Southwest*. The Hague: Mouton, 403–51.
- Zinkevičius, Z. 1992. *Lietuvių kalbos istorija 5: Bendrinės kalbos iškilimas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Zinkevičius, Z. 1993. *Rytų Lietuva praeityje ir dabar*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

THE DEVELOPMENT OF THE STANDARD LITHUANIAN LANGUAGE: ECOLINGUISTIC APPROACH

Vaida Buivydienė

Vilnius Gediminas technical university, Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius, Lithuania

E-mail: *vaida.buivydienė@vgtu.lt*

The theory of standard languages is closely linked with the standardization policy and prevailing ideology. The language ideology comprises its value, experience and convictions related to language usage and its discourse being influenced at institutional, local and global levels.

Recently, in the last decades, foreign linguists have linked the theories of the development of standard languages and their ideologies with an ecolinguistic approach towards language standardization phenomena.

The article is based on Einar Haugen's theory about the development of standard languages and ecolinguistic statements and presents the stages of developing the standard language as well as the factors having an influence on them. In conclusion, a strong political and social impact has been made on the development of the standard Lithuanian language. The stages of the progress of the standard Lithuanian language have rapidly changed each other, some have been held very close to one another and some still have been taken part.

Keywords: ecolinguistics, standard language, standardization, stages of developing standard languages.